

RATOVI DVIJU RUŽA

Lisica, Ana

Undergraduate thesis / Završni rad

2024

Degree Grantor / Ustanova koja je dodijelila akademski / stručni stupanj: **University of Split, Faculty of Humanities and Social Sciences / Sveučilište u Splitu, Filozofski fakultet**

Permanent link / Trajna poveznica: <https://um.nsk.hr/um:nbn:hr:172:363257>

Rights / Prava: [In copyright](#)/[Zaštićeno autorskim pravom.](#)

Download date / Datum preuzimanja: **2024-10-06**

Repository / Repozitorij:

[Repository of Faculty of humanities and social sciences](#)



UNIVERSITY OF SPLIT



SVEUČILIŠTE U SPLITU

FILOZOFSKI FAKULTET

ZAVRŠNI RAD

RATOVI DVIJU RUŽA

ANA LISICA

Split, godina 2024.

Odsjek za povijest

Sveučilište u Splitu – Filozofski fakultet

Europska povijest srednjeg vijeka

RATOWI DVIJU RUŽA

Student:

Ana Lisica

Mentor:

izv. prof. dr. sc. Tonija Andrić

Split, rujun 2024.

Sadržaj

1. Uvod.....	1
2. Stogodišnji rat (1337.-1453.)	2
3. Dolazak Lancastera na vlast	4
3.1. Henrik IV. (1399. - 1413.).....	4
3.2. Henrik V. (1413. - 1422.).....	5
3.3. Henrik VI. (1422. – 1461. , 1470. – 1471.).....	7
4. Ratovi dviju ruža (1455. – 1485.)	8
4.1. Uzroci rata	8
4.2. Sukob s Rikardom od Yorke	10
4.3. Edvard IV. (1461. – 1470. , 1471. – 1483.).....	13
4.4. Rikard III	15
4.5. Kraj rata	16
5. Henrik VII. (1485. – 1509.)	19
6. Socijalni aspekti Rata dviju ruža	20
7. „Nova monarhija“	23
8. Zaključak.....	24
9. Literatura	25
Sažetak	26
Abstract	27
Prilozi	28

1. Uvod

Ratovi dviju ruža jedan su od najpoznatijih građanskih ratova u engleskoj srednjovjekovnoj povijesti. Nastao kao posljedica Stogodišnjeg rata¹ između Engleske i Francuske (1337.-1453.), ovaj niz sukoba koji su obilježili 15. stoljeće na Britanskom otoku, prouzročivao je veliku društvenu krizu. Ratovi ruža definiraju se kao niz dinastičkih borbi za vlast čije su nasilje i sukobi prethodili snažnoj vladavini Tudora i stvaranju nove države s novim strukturama. Samo ime rata označava borbu za krunu između dvije plemićke obitelji koje su, po legendi, predstavljale ruže crvene i bijele boje: crvena obitelj Lancaster, a bijela York. Obje kuće polagale su pravo na englesku krunu kao nasljednici sinova kralja Edvarda III. iz dinastije Anjou-Plantagenet, koja je vladala zemljom od 1154. do 1399. godine.²

Temeljna svrha rada je detaljni prikaz uzroka, tijeka i posljedica Ratova ruža, kao i njihov društveno-povijesni kontekst. U radu će se očitati glavne figure rata, kao i njihovi međusobni sukobi. Razrada započinje prikazom Stogodišnjeg rata i kasnosrednjovjekovne Engleske koja je njime oslabljena. Razmotrit će se dolazak dinastije Lancaster na vlast državnim udarom Henrika IV. te razložiti okolnosti njegove vladavine, kao i razdoblja vladavine njegovih potomaka; prvo Henrika V., a zatim i Henrika VI. u čije je doba konačno završen Stogodišnji rat, a počete su razmirice između dinastija Lancaster i York koje su prerasle u otvoreni građanski rat. Poseban naglasak stavljen je na kraljeve sukobe prvo s vojvodom Rikardom od Yorka, a kasnije s njegovim sinom koji će svrgnuti Lancastere s prijestolja i vladati pod imenom Edvard IV. iz dinastije York. Prikazat će se njegovo vješto obračunavanje s protivnicima i uspostava reda u zemlji, ali i situacija nakon njegove prerane smrti koju će iskoristiti njegov brat preuzevši krunu od svoga malodobnog nećaka i postavši kralj Rikard III. Završetak rada opisat će kraj sukoba, dolazak Henrika na englesko prijestolje, stvaranje nove monarhije pod dinastijom Tudor te socijalno stanje u zemlji prožetoj čestim ratovanjem. Cilj rada je sveobuhvatno istražiti i sažeti literaturu o ovom sukobu, jasno izvesti njegove posljedice i razmotriti njegov utjecaj na daljnja povijesna događanja.

¹ Britannica, T. Editors of Encyclopaedia (2024, June 17). Wars of the Roses. Encyclopedia Britannica. <https://www.britannica.com/event/Wars-of-the-Roses>

² Britannica, T. Editors of Encyclopaedia (2024, June 17). house of Plantagenet. Encyclopedia Britannica. <https://www.britannica.com/topic/house-of-Plantagenet>

2. Stogodišnji rat (1337.-1453.)

Kasni srednji vijek u Engleskoj obilježili su nemiri i sukobi s Francuskom koji su kulminirali dugotrajnim ratom, danas poznatim kao Stogodišnji rat. Do samog rata došlo je nakon smrti francuskog kralja Karla IV., koja je otvorila pitanje nasljedstva francuske krune. Naime, pravo na prijestolje polagali su i engleski kralj Edvard III. (koji se pozivao na srodstvo s majčine strane) i Filip Valois (Filip VI.), kraljev rođak. Osim pretendiranja na prijestolje, ključnu ulogu imala je i Flandrija.³ Kao prosperitetna trgovačka regija, Flandrija je bila središte proizvodnje tekstila, ovisna o engleskoj vuni, što ju je povezivalo s interesima Engleske. Zbog toga su flandrijski trgovci često podržavali Englesku u sukobu protiv Francuske, što je izazivalo napetosti unutar regije između proengleskih i profrancuskih frakcija. Nakon što im je Francuska uskratila autonomiju, Flandrijci su pružili potporu Edvardu, koju je on prihvatio. Filipov odgovor na taj čin bio je zapljena svih posjeda engleske krune na francuskom ozemlju, čime je počeo otvoreni sukob.⁴

Početak rata obilježile su pobjede engleske vojske, od kojih su najvažnije bile one kod Crécyja 1346. i Poitiersa 1356. godine. Rat je nakratko zaustavljen primirjem u Calaisu, u kojem je dogovoreno da se Edvard odriče prava na francusku krunu, a zauzvrat dobiva potpunu vlast nad Akvitanijom, Calaisom i Pontieuom. Ovaj gubitak bio je veliki udarac za Francusku, kako u ekonomskom, tako i u strateškom smislu. Zapadna pokrajina Akvitanija bila je bogata i plodna regija, a gradovi Calais i Pontieu, smješteni na sjeverozapadnoj obali Francuske, imali su veliku stratešku važnost u kontroliranju La Manchea i zaštiti od engleskih napada. Nakon niza pobuna u Akvitaniji koje je poticao novi francuski kralj Karlo V. (1364. – 1380.), rat je ponovno obnovljen, no bez nekih većih sukoba.⁵

U posljednjoj fazi rata, engleski kralj Henrik V. (1413. – 1422.) iskoristio je građanski rat u Francuskoj da učvrsti svoje pretenzije na francuski tron, posebno poslije odlučujuće pobjede u bitci kod Azincourta 1415. godine. Englezi su tada kontrolirali veći dio sjeverne Francuske,

³ Flandrija, srednjovjekovna kneževina na jugozapadu Niskih Zemalja, danas je uključena u francuski departman Nord, belgijske provincije Istočna Flandrija i Zapadna Flandrija, te nizozemsku provinciju Zeeland. Ime ove kneževine pojavilo se već u 8. stoljeću i vjeruje se da znači "Niska zemlja" ili "Poplavljeno područje." Britannica, T. Editors of Encyclopaedia (2024, June 7). Flanders. Encyclopedia Britannica. <https://www.britannica.com/place/Flanders-medieval-principality-and-historical-region-Europe>

⁴ GOLDSTEIN Ivo, GRGIN Borislav, *Europa i Sredozemlje u srednjem vijeku*, Zagreb, 2006., str. 402-403.

⁵ Isti, 404-405.

uključujući Pariz. Preokret dolazi 1429. godine s pojavom Ivane Orleanske⁶, koja je uspjela osloboditi Orléans i podignuti francuski moral. Do 1453. godine, Francuzi su uspjeli povratiti gotovo sve teritorije osim Calaisa, čime je rat završen.⁷

Iako je rat u samom početku u Engleskoj bio prilično popularan, visoki porezi ubrzo su smanjili žar srednjih slojeva. Među narodom prevladali su strah i panika od kuge te pljački. Pritisak „odozdo“ prisilio je kralja da promijeni način vladanja. Tako je rasla moć Parlamenta, a samim time i velikaša koji su bili članovi Kraljevskog vijeća, a koji su pak podilazili zahtjevima građanstva. Time se Engleska sve više približavala ograničenoj monarhiji i parlamentarnoj vladavini koja će svoj vrhunac doživjeti za vrijeme Henrika IV. (1399. – 1413.)⁸

⁶ Ivana Orleanska (1412. – 1431.), bila je mlada žena i seljakinja koja je postala predvodnica francuske vojske. Ivana je tvrdila da je čula glasove koji su joj rekli da mora povesti svoj narod u rat. Tako je na čelu vojske rabila opsadu Orleansa 1429. godine. Godine 1430. zarobili su je Burgundi i Englezi. Iduće godine suđeno joj je namještenim procesom pred inkvizicijskim sudom u Rouenu, gdje je osuđena i živa spaljena na lomači kao krivovjerka i vještica. Isti, 411 – 412.

⁷ Isti, 410 – 412.

⁸ Isti, 405.

3. Dolazak Lancastera na vlast

Nakon smrti kralja Edvarda, englesko prijestolje nasljeđuje njegov maloljetni unuk Rikard II. (1377.-1399.) S obzirom na dob mladog kralja, u njegovo ime vladalo je Kraljevsko vijeće unutar kojeg su razne struje plemića pokušavale osigurati vlastitu prevlast. Nezadovoljstvo je raslo, naročito u krugovima nižih slojeva i seljaštva. Posebno ogorčenje među njima izazvalo je izdavanje Radničkih statuta iz 1351. godine po kojima su cijene i plaće zamrznute na razini prije izbijanja kuge, tako onemogućivši nižim slojevima okorištavanje povećanom potražnjom radne snage izazvanom smanjenjem broja radno sposobnih građana. Pobuna je izbila 1381. godine. Uvidjevši probleme, kralj se uvjerio u neučinkovitost velikaške uprave i Kraljevskog vijeća. Stoga, Rikard II. odmah po svojoj punoljetnosti ukida mnoge ustupke koji su do tada slabili moć vladara, tjera protivnike kraljevske vlasti te tako podčinjava Parlament kruni.⁹

Takvi postupci učinili su Rikarda manje popularnim među višim slojevima plemstva, stoga nije iznenađujuće da su upravo velikaši pružili potporu Henriku Bolingbrokeu, vojvodi od Lancastera, u namjeri da preuzme krunu. Henrik; inače sin Ivana Gaunta, sina preminulog Edvarda III, već prije protjeran od strane Rikarda, iskoristio je kraljevu odsutnost zbog pohoda na Irsku te podigao pobunu u lipnju 1399. godine. Iste godine Rikard je svrgnut s prijestolja, a Donji dom na njegovo mjesto postavlja Henrika, koji tako postaje Henrik IV. Izmjena na engleskom tronu također je označila i dolazak nove dinastije na vlast; Plantagenete zamjenjuju Lancasteri.¹⁰

3.1. Henrik IV. (1399. - 1413.)

Prvih nekoliko godina po dolasku na prijestolje, Henrik se suočio s napadima domaćih i stranih neprijatelja. I nakon ubojstva svog prethodnika, Rikarda II., Henrikov položaj još nije bio u potpunosti siguran, s obzirom na postojanje potomaka Edvarda III. koji su imali veća prava od samog Henrika. Kako bi osigurao svoju vlast, Henriku je bila potrebna potpora

⁹ Isti, 406-408.

¹⁰ MORTON, A. L., *Istorija Engleske*, Sarajevo, 1955., str. 91.

velikaša s kojima je on zauzvrat surađivao.¹¹ Za vrijeme njegove vladavine, moć Parlamenta dosegla je svoj vrhunac u srednjem vijeku. Kao zahvalu za podršku, Donji dom stekao je važne povlastice. Kao posljedica toga 1403. godine izbija ustanak protiv kralja, vođen obitelji Percy, bivših pristaša kralja koji su se protiv njega okrenuli nakon što im je on odbio ispuniti zahtjeve. Potporu su dobili i od Oswaina Glyndwra, vođe učestalih pobuna u Walesu. Henrik je u bitci kod Shrewsburyja ubio nasljednika obitelji Percy, time prisilivši njegova oca, grofa od Northumberlanda, da raspusti svoju vojsku. Međutim, grof je 1405. godine organizirao novu pobunu, ovog puta u suradnji, osim s Glyndwyrom, i s nadbiskupom od Yorka te grofom od Marcha, koji je i sam polagao pravo na englesku krunu, čak veće od samoga kralja Henrika. Iako su se pobunjenici već dogovorili o raspodjeli Engleske na tri dijela, njihov plan nikada se nije realizirao jer je Henrik ugušio ustanak, kao što je napravio i kasnije, 1408. godine kada je konačno porazio Northumberlanda na Bramham Mosoru.¹²

U nastavku svoje vladavine Henrik je koristio diplomaciju kako bi izbjegao nove sukobe te učvrstio položaj dinastije.¹³

3.2. Henrik V. (1413. - 1422.)

Henrika IV. naslijedio je njegov najstariji sin Henrik (1413. - 1422.). Još kao princ, mladi Henrik se istaknuo kao hrabar i vješt ratnik. O tome nam svjedoči činjenica da je već 1403. godine preuzeo stvarno zapovjedništvo protiv velških pobunjenika, a nakon toga zahtijevao je i svoje mjesto u vijeću. Dana 21. ožujka 1413. godine Henrik V. postaje kralj. Početak njegove vladavine obilježen je pokušajima ustanaka i zavjerama, no Henrik ih je sve na vrijeme ugušio. Svoju pažnju posvetio je vanjskoj politici prema Francuskoj. Ne zadovoljavajući se odredbama sporazuma u Calaisu, zahtijevao je pravo na Normandiju, Touraine i Maine, kao i na neke dijelove Francuske koji nikada nisu bili pod engleskom krunom. Ako svoje ciljeve ne bi postigao diplomacijom, Henrik se nije ustručavao upotrijebiti silu. Njegova sposobnost očitovala se u nastojanju da prije napada na Francusku osigura potporu, ili barem neutralnost, burgundskog grofa Ivana Neustrašivog. Kralj je bio svjestan važnosti pomorske moći, čemu svjedoče njegovi pokušaji da Francuskoj uskrati pomorsku pomoć. Nakon bitke kod Seine koja se odvila u kolovozu 1416. godine, Engleska

¹¹ GOLDSTEIN I., GRGIN B., *Europa i Sredozemlje u srednjem vijeku*, str. 409.

¹² BLACK, Jeremy, *Povijest britanskih otoka*, Zagreb, 2004., str. 95.

¹³ MORTON, A. L., *Istorija Engleske*, str. 91.

je imala prevlast nad Kanalom. Svoje pohode Henrik je financirao uz pomoć zaduživanja, ali i oporezivanja.¹⁴

Njegov prvi pohod izrodio je zauzimanje Harfleur, kao i veliku pobjedu kod Agincourta 1415. godine koja je uzdigla Henrika među najutjecajnije europske vladare svoga vremena. Njegovi uzastopni uspjesi prisilili su Francuze na pristanak na Ugovor iz Troyesa 21. svibnja 1420. godine. Po ugovoru je Henrik priznat kao nasljednik francuske krune i regent te se oženio francuskom princezom Katarinom, kćeri kralja Karla VI. Međutim, njegov trijumf bio je kratkog vijeka jer mu se ubrzo zdravlje pogoršalo te je 1422. godine obolio i umro.¹⁵

Nakon pažljivih priprema, 1415. napao je Normandiju, zauzeo luku Harfleur, a zatim pokrenuo kopneni pohod do Calaisa. Daleko brojnija francuska vojska pokušala ga je zaustaviti kod Agincourta, ali su, kao i kod Crécyja 1346., engleski strijelci pokosili navalu Francuza nanijevši im teške gubitke.¹⁶

Osim velikih ratničkog duha, vojnih uspjeha i uspješne suradnje s plemstvom i svećenstvom, Henrikova vladavina obilježena je promicanjem engleskog osjećaja identiteta. Henrik je veliku važnost pridavao engleskoj povijesti, promicao je kult engleskih svetaca te proširio upotrebu engleskog jezika kao službenog.¹⁷

Henrik V. istaknuo se kao hrabar i odlučan vladar, čija je vladavina bila obilježena vojnim uspjesima i jačanjem engleskog identiteta. Njegovi vojni pohodi učvrstili su englesku moć u Francuskoj, dok je sporazum iz Troyesa učinio Henrika nasljednikom francuskog prijestolja. Iako kratkotrajna, Henrikova vladavina ostavila je trajan utjecaj na englesku povijest, posebice kroz promicanje engleskog jezika i kulture.

¹⁴ Ross, C. (2024, March 12). Henry V. Encyclopedia Britannica. (<https://www.britannica.com/biography/Henry-V-king-of-England>, pristup 29.06.2024.)

¹⁵ GOLDSTEIN I., GRGIN B., *Europa i Sredozemlje u srednjem vijeku*, str. 410.

¹⁶ Ross, C. (2024, March 12). Henry V. Encyclopedia Britannica. (<https://www.britannica.com/biography/Henry-V-king-of-England>, pristup 29.06.2024.)

¹⁷ BLACK, J., *Povijest britanskih otoka*, str. 96-97.

3.3. Henrik VI. (1422. – 1461. , 1470. – 1471.)

Rana smrt Henrika V dovela je na prijestolje njegovog devetomjesečnog sina Henrika koji postaje kralj Henrik VI (1422. – 1461.) . Godine 1422. i francuski kralj Karlo VI umire, te mladi kralj postaje i vladar Francuske. S obzirom na njegovu dob, u njegovo ime su vladali stariji rođaci. Ivan Bedford bio je regent u Francuskoj gdje je branio Henrikovu vlast od sina preminulog Karla VI., dok je Humphrey štitio Englesku. Zadnja značajna pobjeda Engleza u stogodišnjem ratu bila je ona kod Verneuila 1424. godine, nakon čega se sreća premješta na francusku stranu pa tako 1429. godine Engleze porazila vojska mlade Ivane Orleanske koja junački spašava svoj grad. Nakon te pobjede, za kralja Francuske okrunjen je Karlo VII u Reimsu. Iduće godine, mladi Henrik okrunjen je u Parizu, a nedugo nakon Ivana Orleanska spaljena je na lomači. Međutim, zbog obrata u ratu koji je išao u korist Francuzima, rat postaje sve manje popularan u Engleskoj. Engleska polako gubi sve više teritorija te je od njih ostao samo Calais.¹⁸

Henrik je od strane mnogih smatran nesposobnim i nedovoljno kvalificiranim kraljem te lošim vođom. Za razliku od svojih prethodnika, Henrik nije bio uspješan, već je većinu odluka prepuštao drugima, promatrajući sa strane. Zanimao se za teologiju i povijest. Osnovao je i visoku školu u Etonu te je zaslužan za gradnju kapele King's Collegea u Cambridgeu. Ti pothvati pak su ga doveli u izrazito lošu financijsku situaciju pa je tako za Božićnu večer posudio novac, a na Staru Godinu su kralj i njegova supruga Margaret od Anjoua ostali gladni zbog nedostatka prihoda. Zbog svoje pobožnosti i pokornosti Henrik je zaradio nadimak Svetac i Blagi. Njegova skromnost vidljiva je i po tome što se nastojao odijevati što sličnije običnim građanima, pa je tako umjesto šiljastih cipela karakterističnih za plemstvo, Henrik nosio okrugle seljačke cokule. S godinama je Henrik počeo gubiti razum, te su umjesto njega *de facto* vladale razne struje na dvoru među kojima je bila i ona koju je vodila njegova supruga. Nedostatak samostalnog i odlučnog vladara otvorio je vrata pojedincima koji će se međusobno nadmetati za moć.¹⁹

¹⁸ Isti, str. 98.

¹⁹ MAUROIS, Andre, *Povijest engleske politike*, Zagreb, 2007., str. 198-199.

4. Ratovi dviju ruža (1455. – 1485.)

Nepune dvije godine nakon završetka Stogodišnjeg rata, u Engleskoj dolazi do izbivanja niza otvorenih sukoba koji će trajati 30 godina poznatih pod zajedničkim nazivom Ratovi dviju ruža. Poraz od Francuske izazvao je veliko nezadovoljstvo među građanima kao i među plemstvom koje je htjelo vratiti izgubljene posjede. Nestabilnost u zemlji bila je plodno tlo za izbijanje građanskog rata.²⁰ Ovi sukobi zapravo predstavljaju dinastičku borbu nasljednika Edvarda III., pa su stoga zvani i Ratovima rođaka.²¹ Na sukobljenim stranama našle su se dvije kraljevske kuće; vladajući Lancasteri, čiji je simbol navodno bila crvena ruža, te kuća York za koju se vjeruje da je za simbol imala bijelu ružu. Periodi i prije i nakon su, također, karakterizirani raznim ostvarenim i neostvarenim pučevima i zavjerama. Otvoreni ratovi uglavnom su se vodili po nekoliko tjedana ili mjeseci. Iako je pobjednik bio jasan, poražene strane često su se vraćale, ponekad čak i svrgavale svoje osvajače.²²

4.1. Uzroci rata

Korijene sukoba možemo pratiti još od malodobnosti Henrika VI. kada je plemstvo među sobom vodilo borbe za prevlast. Za svoga života veće sukobe sprječavao je Ivan od Bedforda, no njegova smrt pružila je priliku obitelji Beaufort za ugovaranje braka mladog kralja s Margaretom od Anjou. Brak je naišao na veliko neodobravanje engleskog naroda, naročito kada je s vremenom rastao Margaretin utjecaj na dvoru.²³ Rast moći plemstva odvijao se od doba Edvarda III. (1327. – 1377.) koji je svoju djecu ženio s nasljednicima moćnih obitelji nastojeći ojačati vlastitu obitelj. Tim postupkom ogromno bogatstvo te posjedi našli su se u rukama malog broja ljudi koji su svi bili vezani uz kraljevsku obitelj. Sve to, s vremenom, je rezultiralo slabljenjem kraljevske moći, a rastom opozicije na dvoru.²⁴

Opće nezadovoljstvo naroda korumpiranom i neuspješnom vladom kulminiralo je ustankom u Kentu, vođen od strane Jacka Cadea koji se prozvao grofom od Yorcka pod imenom Rikard Mortimer. Pobunjenici su svoje zahtjeve iznijeli u „Proglasu žalbi i zahtjeva naroda Kenta“, a oni su bili uglavnom političke prirode – glavne optužbe odnosile su se na članove

²⁰ MORTON, A. L., *Istorija Engleske*, str. 95.

²¹ WAGNER, John, *Encyclopedia of the Wars of the Roses*, Abc-Clio, 2001., str. 294.

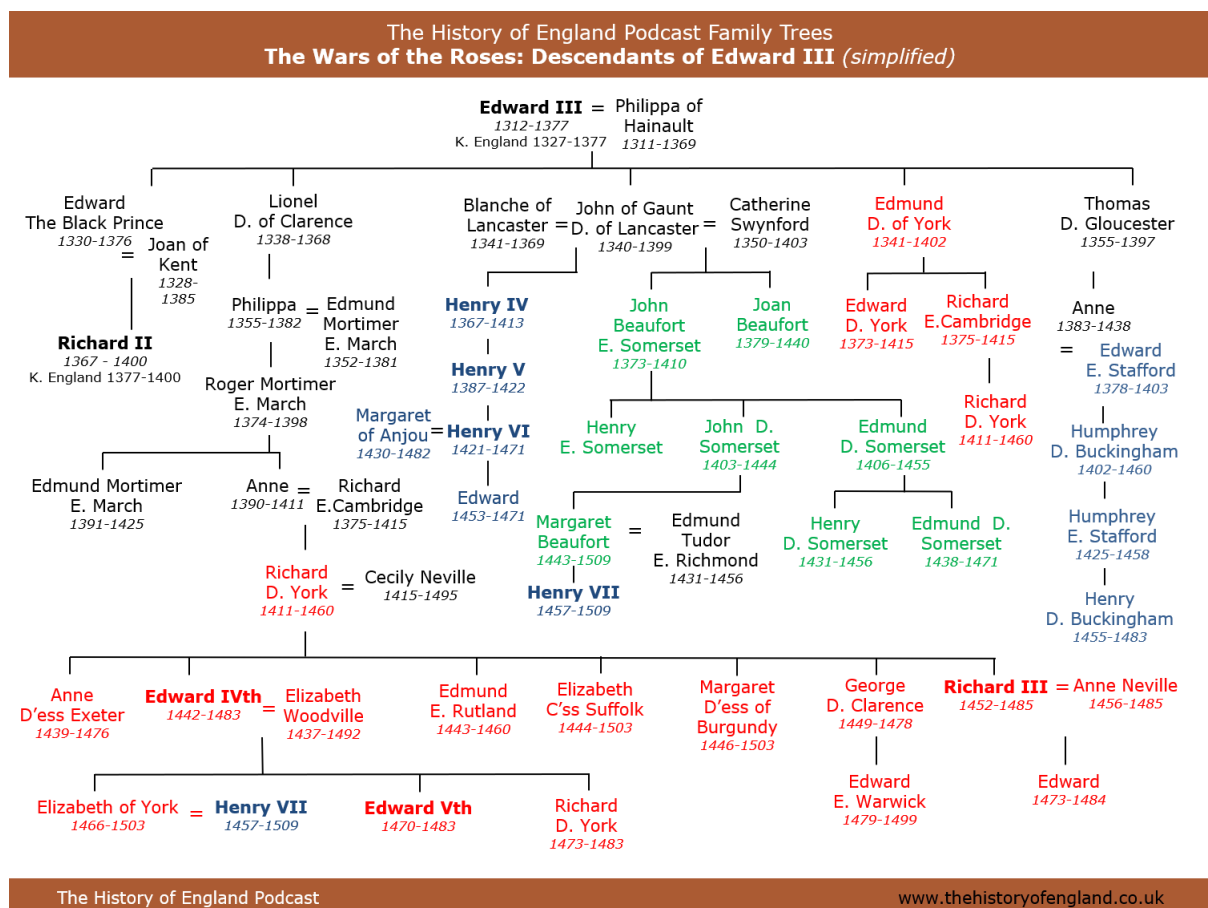
²² HICK, Michael, *The Wars of the Roses*, Osprey 2003., str. 31-32.

²³ GOLDSTEIN I., GRGIN B., *Europa i Sredozemlje u srednjem vijeku*, str. 415.

²⁴ MORTON, A. L., *Istorija Engleske*, str. 95.

Kraljevskog vijeća koje se krivilo za loše vođenje rata s Francuskom.²⁵ Ustanici su tražili uključivanje Rikarda, vojvode od Yorka u vijeće.²⁶ Početkom 1450. godine ministar William, vojvoda od Suffolka, optužen je za zloupotrebu položaja i prognan od strane Yorkista. Na putu prema Calaisu ubijen je u zasjedi na brodu u Engleskom kanalu, a glavni sumnjivac za stupicu je upravo vojvoda od Yorka.²⁷

Sa svojim sljedbenicima, Jack Cade napao je plemiće bliske kralju Henriku i kraljici Margareti u bitci kod St. Albansa 1455. godine, a stigao je čak i do Londona gdje je pogubio omraženog ministra Sayea i šerifa Kenta, Crowmera. Nakon toga uhićen je i ubijen. Međutim, tenzije su ubrzo prerasle u pravi građanski rat između dvije moćne frakcije – jedne pod vodstvom kraljice Margarete od Anju, a druge pod vodstvom Rikarda od Yorka.²⁸



Slika 1. Tabla potomaka Edvarda III. (1322. – 1377.)

²⁵ Isti, str. 95-96.

²⁶ York je bio potomak Edwardovog drugog sina, Lionela od Clarencea. BLACK, J., *Povijest britanskih otoka*, str. 99.

²⁷ MORTON, A. L., *Istorija Engleske*, str. 96.

²⁸ BLACK, J., *Povijest britanskih otoka*, str. 99.

4.2. Sukob s Rikardom od Yorka

Osim kraljevskog podrijetla, Rikard je bio i jedan od najbogatijih ljudi u kraljevstvu. Iako je posjedovao brojna zemljišta u Walesu i Irskoj, Rikard je svoju ulogu namjesnika Irske doživljavao kao prognanstvo, te je otišao u Dublin tek 1449. godine. Vladu je držao nesposobnom vratiti dugove koji su nastali za vrijeme njegovog boravka u inozemstvu te se zbog nezadovoljstva, kako vlastitog tako i onog među narodom, nije dugo zadržao u Irskoj, već se odmah 1450. godine odlučio vratiti u Englesku. Optužen za poticanje ustanka, Rikard se sukobio s kraljevim miljenikom Edmundom Beaufortom, vojvodom od Somerseta, kojeg je smatrao odgovornim za gubitak Normandije. York je nasilnim putem pokušao prisiliti kralja da uhititi Somerseta, iako je Henrik u početku pristao na vojvodine zahtjeve, ustanak je propao zbog nedovoljne potpore plemića. Kralj, ne samo da nije napustio Somerseta, već je York bio prisiljen zakleti se na vjernost kralju, ali je ostao politički izoliran i isključen iz vlade.²⁹

Situacija se znatno promijenila 1453. godine zbog kraljeve duševne bolesti i rođenja njegova sina, princa Edvarda od Lancastera. Kraljevo ludilo dovelo je do Yorkovog imenovanja za regenta kraljevstva u ožujku 1454. godine i Somersetova uhićenja, dok je rođenje princa uzrokovalo netrpeljivost između Rikarda i kraljice Margarete, koja je bila zabrinuta za budućnost svoga sina i sumnjičava prema Yorkovim ambicijama. U veljači iduće godine Henrik se oporavio i time je završen Yorkov prvi protektorat. Međutim, kralj, pod sve većim utjecajem kraljice, oslobodio je Somerseta iz zatvora, obnavljajući sukob među dvojicom vojvoda.³⁰ Potpomognut obitelji Neville, Rikard je ponovno pokušao prisiliti kralja da napusti Somerseta. Godine 1455. kod St. Albansa sukobljava se 3 000 vojnika na strani Yorka, koji je uz sebe imao i Rikarda Nevillea, vojvodu od Warwicka, i 2 000 vojnika kralja Henrika koje je predvodio Somerset. Somerset je ubijen, a Rikard, iako je ostavio Henrika na tronu, preuzeo je kontrolu nad kraljem i vladom.³¹

U studenom parlament je ponovno imenovao Yorka zaštitnikom, a drugi protektorat nije bio dugog vijeka jer se kralj oporavio u veljači iduće godine. Unatoč pokušaju pomirenja, frakcije su se formirale oko obje strane te je uskoro izbio građanski rat. Nakon bitke kod Ludford Bridgea u listopadu 1459. godine, York je pobjegao u Irsku, gdje je bio popularan, a

²⁹ WAGNER, J., *Encyclopedia of the Wars of the Roses*, str. 111-112.

³⁰ Isti, 111-113.

³¹ BRIGGS, Asa, *Socijalna povijest Engleske*, Zagreb, 2003., str. 95.

Warwick u Calais.³² U lipnju 1460. godine Nevilleovi su se, uz Yorkova sina Edvarda od Marcha, vratili u London i natjerali Lancastere na povlačenje u Tower. Kralj tada šalje svoje ljude i vojsku u Northampton gdje su se sukobili s Warwickom i Marchom. Usred sukoba vojvoda od Ruthina mijenja stranu i Yorkovci su u svega nekoliko minuta probili lankastersku vojsku i zarobili kralja. Parlament je donio odluku da Henrik ostaje na prijestolju, no Yorka imenuju zaštitnikom po treći put, ali i nasljednikom prijestolja razbaštivši time princa Edvarda.³³

Kraljica odbija potpisati Zakon koji lišava njezinog sina prijestolja te nailazi na potporu Lancastera koji se također protive odluci Parlamenta. Margaret se povlači na sjever, dok je kralj još zarobljen.³⁴ Sam Henrik bio je u svemu samo pasivni promatrač, nesvjesno prihvaćajući svoju sudbinu ma kakva ona bila. Lankasterski kroničari navode kako su se prema kralju u zatočeništvu ponašali nehumano te da su ga čak i tukli, dok kroničari kuće York iznose predaju da su prema kralju čovječno postupali.³⁵ Za to vrijeme diljem Engleske vladale su pobune, a ponajviše na sjeveru. York šalje sina da uguši ustanke u Walesu, dok se on s njima obračunava na sjeveru. Podcijenivši lankasterske snage, York biva poražen i ubijen kod Wakefielda.³⁶ Njegova glava ukrašena papirnatom krunom postavljena je na vrata Yorka.³⁷ Yorkova smrt prenijela je pravo na prijestolje njegovu sinu Edvardu koji će ubrzo nastaviti očeve ambicije.³⁸

³² WAGNER, J., *Encyclopedia of the Wars of the Roses*, str. 209.

³³ HICK, M., *The Wars of the Roses*, str. 35-36.

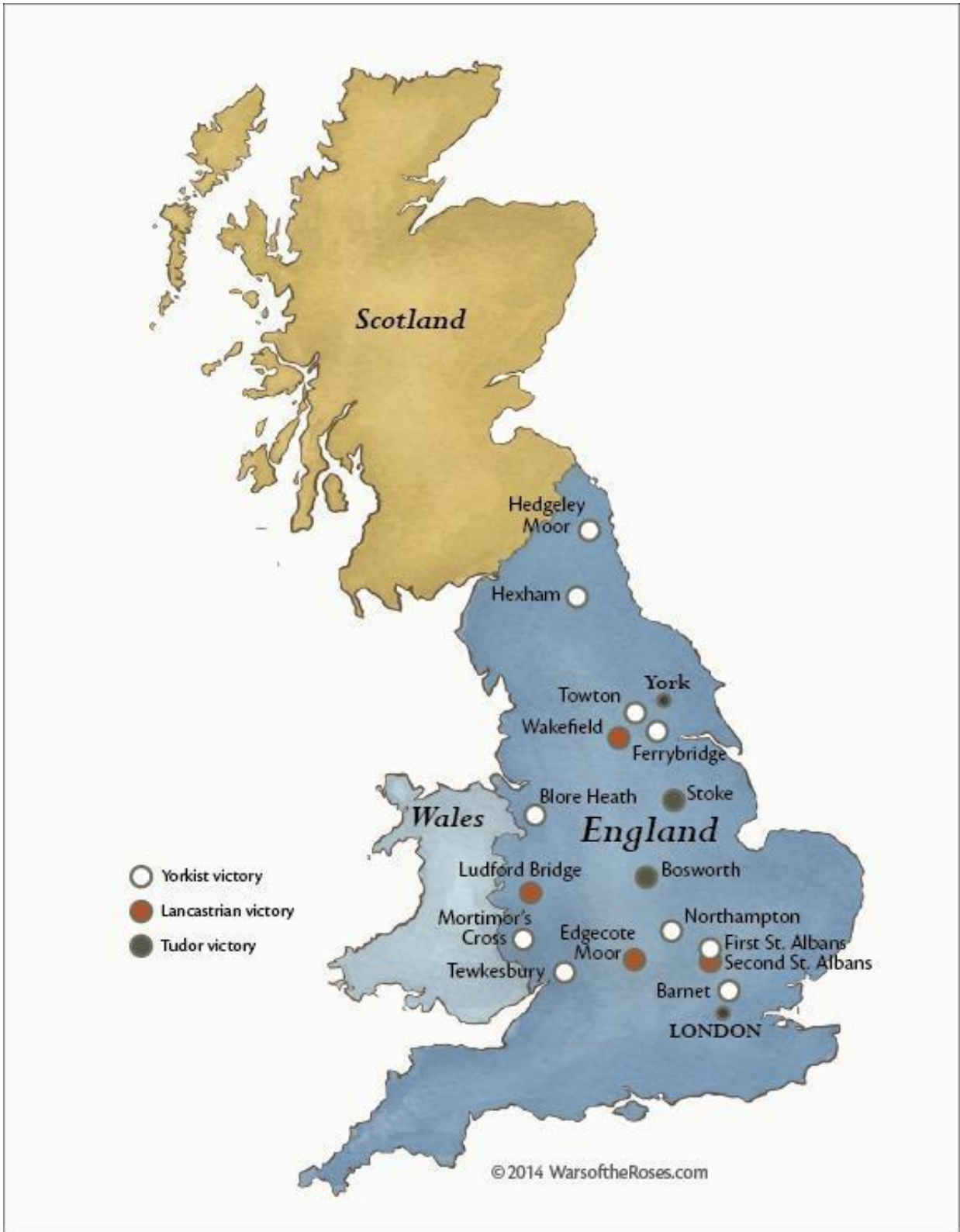
³⁴ Isti, str. 36.

³⁵ MAUROIS, A., *Povijest engleske politike*, str. 199-200.

³⁶ HICK, M., *The Wars of the Roses*, str. 36-37.

³⁷ BLACK, J., *Povijest britanskih otoka*, str. 99.

³⁸ WAGNER, J., *Encyclopedia of the Wars of the Roses*, str. 209.



Slika 2. Karta važnih bitaka

4.3. Edvard IV. (1461. – 1470. , 1471. – 1483.)

Po Rikardovoj smrti, vodstvo nad yorkistima preuzeli su Rikard od Warwicka i Yorkov najstariji sin Edvard, grof od Manchea. Pobijedio je Lancastere u maloj bitci kod Mortimer's Crossa koja je značajna jer su se tada, navodno, na nebu pojavila tri sunca što su yorkisti smatrali Božjim znakom. Edward ide na zapad, susreće se s Warwickom te skupa ulaze u London krajem veljače 1461. godine, a samo nekoliko dana kasnije proglašava se kraljem Edvardom IV. (1461. – 1470.)³⁹ Samouvjeren i karizmatičan, novi kralj bio je prava suprotnost Henriku VI. te je Edvard, iako tek osamnaestogodišnjak, izgledao i ponašao se kao kralj zbog čega je u Londonu dočekan kao spasitelj. Nedugo nakon krunidbe počeo je okupljati vojsku kako bi osigurao svoje prijestolje.⁴⁰

Za to vrijeme i kraljica Margaret okupila je svoje vojnike i pripremila a sukob s yorkistima. Iako ne možemo sa sigurnošću znati brojeve s obje strane, više plemića bilo je na strani Lancastera. Sukobljene strane susrele su se u krvavoj bitci kod Towtona 29. ožujka 1461. godine. Hladno i snježno vrijeme dodatno je otežavalo borbu i jednoj i drugoj strani. Bitka kod Towtona smatra se najkrvavijom bitkom vođenom na engleskom tlu. Iz iscrpne bitke koja je trajala veliki dio dana, kao pobjednik izašao je kralj Edvard, a Lancasteri su se povukli u Škotsku. Iako su pristaše kraljice Margaret napadale sjever idućih nekoliko godina, Edvard je ostao na vlasti.⁴¹

Tijekom 1460-ih godina, Edvardovo političko neiskustvo navelo ga je da lako pomiluje protivnike, prekomjerno nagrađuje pristaše i previše slobodno delegira ovlasti, posebno na svoju desnu ruku Warwicka. Njihov odnos uzburkao se 1464. godine kada se Edvard potajno vjenčao s podanicom Elizabeth Woodville, čija je mnogobrojna obitelj ubrzo stvorila jaku političku vezu.⁴² Shvativši da je Edvard postao previše neovisan i politički pronicljiv da bi se njime moglo dominirati, Warwick novog saveznika pronalazi u kraljevom bratu, Georgeu Plantagenetu, vojvodi od Clarencea kojeg je oženio vlastitom kćeri Isabelle. Godine 1469. Warwick i Clarence isplanirali su udar u kojem su svladali kraljevu vojsku kod Edgecota, te privremeno oduzeli vlast Edvardu. Warwickov režim propao je na jesen iste godine, međutim

³⁹ HICK, M., *The Wars of the Roses*, str. 37.

⁴⁰ WAGNER, J., *Encyclopedia of the Wars of the Roses*, str. 80-82.

⁴¹ HICK, M., *The Wars of the Roses*, str. 37-38.

⁴² WAGNER, J., *Encyclopedia of the Wars of the Roses*, str. 81.

kralj je bio blagonaklon prema njima te su ostali u dobrim odnosima.⁴³ Nakon neuspješnog drugog državnog udara, „kraljotvorac“ Warwick bježi u Francusku gdje se pomirio s drugom izbjeglicom, nekadašnjom kraljicom Margaretom.⁴⁴ Budući da nije uspio kontrolirati Edvarda, niti ga zamijeniti Clarenceom, Warwick je pokušao vratiti kralja kojeg je mogao kontrolirati. S kraljicom sklapa Sporazum u Angersu kojim planiraju ponovno postaviti na prijestolje slaboumnog Henrika VI. koji bi bio samo figura.⁴⁵ U sporazumu je također dogovoren i brak između Henrikovog sina, princa Edvarda, i Nevillove mlađe kćeri Anne.⁴⁶

Pod pritiskom pobunjenika, Edvard je bio prisiljen na egzil u Flandriju, a Henrik je postavljen za kralja. Njegova nova vladavina nije dugo potrajala jer se Edvard vratio u Englesku samo šest mjeseci nakon svrgnuća. Na proljeće se iskrcao na obalu, a putujući prema unutrašnjosti, nekolicina gradova odbila su mu ulazak, pa je Edvard objavio da nije došao vratiti prijestolje, nego samo osigurati svoje nasljedstvo kao vojvoda od Yorka. Pridružuje mu se i brat, vojvoda od Clarencea,⁴⁷ sa svojim snagama. Edvard je u London ušao bez ikakvog otpora 11. travnja. Odmah je preuzeo skrbništvo nad Henrikom VI. i oslobodio svoju suprugu Elizabetu i novorođenog sina iz svetišta u Westminsteru.⁴⁸ Warwick želi iznenaditi kralja napadom na Uskrs, no Edvard biva o tome na vrijeme obaviješten te se sukobljene strane bore u blizini Barneta. Pobjedu je odnio kralj te su Warwick i njegovi pristaše ubijeni.⁴⁹ Istog dana kraljica Margaret i njezin sin, princ Edvard, iskricali su se u južnoj Engleskoj. Uz pomoć svojih saveznika kraljica je umarširala na zapad i okupila veliku vojsku. Međutim, Edvard ju je slijedio i u svibnju porazio kod Tewkesburyja, gdje je lankasterski princ ubijen. S kraljicom u zatočeništvu, Edvard se vraća u London 21. svibnja. Tu istu noć obilježila je i smrt Henrika VI. u Toweru, čime je okončan lankasterski otpor.⁵⁰ Iako je javno proglašena prirodna smrt, sumnja se da je Henrik, zapravo, potajno ubijen.⁵¹

Dolaskom kuće York na englesko prijestolje, ugled Parlamenta postao je ugrožen. Budući da su na vlast došli bez pomoći Parlamenta, nisu imali potrebu tražiti potvrdu za svoja prava od istog, već su smatrali da imaju pravo vladati isključivo na temelju nasljedstva. U to vrijeme

⁴³ HICK, M., *The Wars of the Roses*, str. 40-41.

⁴⁴ BLACK, J., *Povijest britanskih otoka*, str. 100.

⁴⁵ HICK, M., *The Wars of the Roses*, str. 41-42.

⁴⁶ WAGNER, J., *Encyclopedia of the Wars of the Roses*, str. 171.

⁴⁷ Iako je vojvoda od Clarencea stao na bratovu stranu, ubijen je u Toweru 1478. godine zbog zavjere protiv Edvarda. Prema suvremenicima, utopljen je u bačvi malvazije. BLACK, J., *Povijest britanskih otoka*, str. 101.

⁴⁸ WAGNER, J., *Encyclopedia of the Wars of the Roses*, str. 82-84.

⁴⁹ HICK, M., *The Wars of the Roses*, str. 44-45.

⁵⁰ WAGNER, J., *Encyclopedia of the Wars of the Roses*, str. 82-84.

⁵¹ GOLDSTEIN I., GRGIN B., *Europa i Sredozemlje u srednjem vijeku*, str. 416.

mnoge općine kupile su povelje od Krune čime je slabio utjecaj Donjeg doma. Pravo izbora predstavnika grada ili općine imali su načelnici i vijećnici ili pak kraljev Savjet, kojeg su činili najbogatiji građani. Ograničavanje prava glasa u mnogim općinama, dovelo je do lakog provođenja korupcije.⁵² Ostatak Edvardove vladavine njegova moć bila je neupitna, a dinastija priznata diljem Europe. Edvard iznenada umire 9. travnja 1483. godine, netom prije svog četrdeset i prvog rođendana. Naslijedio ga je njegov sin Edvard V., koji je u samo nekoliko mjeseci nakon očeve smrti izgubio krunu u korist svog strica Rikarda (1483. – 1485.).⁵³

4.4. Rikard III.

Rikard, vojvoda od Glouceстера, bio je najmlađi sin Rikarda od Yorka i njegove supruge Cecily Neville. Za vladavine Edvarda IV., Rikard se istaknuo svojom neupitno lojalnošću svome bratu zbog koje je često bio nagrađivan. U ožujku 1471. godine, nakon povratka u Englesku s Edvardom, Gloucester je, iako još osamnaestogodišnjak, zapovijedao vojskom u bitkama kod Barneta i Tewkesburyja, gdje su njegovi protivnici Warwick i princ Edvard od Lancastera ubijeni. Iako su postojale tvrdnje da je i sam Rikard bio umješan u ubojstvo princa Edvarda i kasnije ubojstvo Henrika VI. u londonskom Toweru, njegova umješanost ostaje nedokazana. Gloucesterov brak s Anne Neville, mlađom kćeri grofa od Warwicka, pomogao mu je izgraditi lojalnu mrežu pristaša na sjeveru koja mu je koristila kada je postao kralj.⁵⁴

Preminuli kralj Edvard IV. 1483. godine za sobom ostavlja dva malodobna sina. Odmah po kraljevoj smrti, Rikard je prisegnuo na vjernost svom nećaku Edvardu V. Međutim, bio je sumnjičav prema kraljici i njezinoj ambicioznoj obitelji. Uz podršku svojih pristaša, Gloucester je uhvatio kraljičina brata, a nju prisilio na bijeg. U lipnju, nakon što su neki počeli sumnjati u njegove namjere, preuzima skrbništvo nad kraljevim bratom, mladim vojvodom od Yorka. Zaključivši da je njegovo preuzimanje prijestolja najbolje rješenje, Rikard, uz pomoć Henrika Stafforda, vojvode od Buckinghama, pokreće propagandu kako bi diskreditirao pravo svojih nećaka na krunu.⁵⁵ Svega nekoliko mjeseci nakon smrti Edvarda IV., trinaestogodišnjeg kralja Edvarda potisnuo je vlastiti stric, a kasnije i zbacio s prijestolja.

⁵² MAUROIS, A., *Povijest engleske politike*, str. 200-202.

⁵³ WAGNER, J., *Encyclopedia of the Wars of the Roses*, str. 228-230.

⁵⁴ Isti, str. 228-230.

⁵⁵ Isti, str. 230.

Kralj i njegov mlađi brat zatvoreni su u londonski Tower, iako se vjeruje da su ubijeni, njihova sudbina nikada nije bila u potpunosti razjašnjena. Kraljčini rođaci pogubljeni su kao izdajice i pobunjenici.⁵⁶ Dana 22. kolovoza 1483. godine Rikard je okrunjen pod imenom Rikard III. (1483. – 1485.)⁵⁷

Rikard III. je kao vođa bio sposoban, no ,zbog sumnje za ubojstvo svojih nećaka, nikada nije u potpunosti uživao povjerenje naroda.⁵⁸ Već pri samom preuzimanju krune naišao je na zavjere i urote. Najpoznatije je ona lorda od Buckinghama, nekadašnjeg Rikardovog saveznika, koji je u suradnji s kraljevom udovicom isprva planirao vratiti tron mladome Edvardu V. Međutim, ta pobuna nije bila uspješna, a kasnije je Buckingham uhvaćen i pogubljen.⁵⁹ Rikardov režim nikada nije uspio nadvladati opoziciju i uvijek je bio ugrožen izdajama i nepouzdanošću među plemstvom. Njegova vladavina dodatno je oslabljena smrću sina 1484. i kraljice 1485. godine.⁶⁰ Mnogi velikaši stali su na stranu Henrika Tudora, vojvode od Richmonda, kao pretendenta na prijestolje, stoga nije iznenađujuće da su Rikarda potresle i glasine o potencijalnom vjenčanju Henrika i Elizabete od Yorka, kćeri kralja Edvarda VI. Uvidjevši opasnost ovog saveza, Rikard saziva Parlament i predlaže vlastiti brak sa svojom nećakinjom Elizabetom.⁶¹

4.5. Kraj rata

Prethodno navedeni događaji svjedoče o prisustvu opozicije na Rikardovom dvoru. Gubitak sina jedinca ostavio ga je bez nasljednika i dao dodatni vjetar u leđa njegovim neprijateljima. Kao vođa opozicije pojavio se Henrik Tudor. Henrik nije imao nikakvo pravno uporište za izvršavanje kraljevske dužnosti, ali je jedini imao hrabrosti suprotstaviti se kralju.⁶² Henrikov otac, Edmund, bio je član istaknute velške obitelji Tudor. Oženio je Margaretu Beaufort, nasljednicu sporedne linije dinastije Lancaster. Međutim, s obzirom na to da je glavna linija

⁵⁶ GOLDSTEIN I., GRGIN B., *Europa i Sredozemlje u srednjem vijeku*, str. 416-417.

⁵⁷ PENDRILL, Collin, *The Wars of the Roses and Henry VII: England 1459 - c.1515*, Heinmann 2004., str.66.

⁵⁸ TREVELYAN, George M., *Povijest Engleske*, Zagreb, 1956., str. 284.

⁵⁹ HICK, M., *The Wars of the Roses*, str. 46-48.

⁶⁰ WAGNER, J., *Encyclopedia of the Wars of the Roses*, str. 230.

⁶¹ MAUROIS, A., *Povijest engleske politike*, str. 202.

⁶² GOLDSTEIN I., GRGIN B., *Europa i Sredozemlje u srednjem vijeku*, str. 417.

dinastije prekinuta smrću Henrika VI. i njegova sina, princa Edvarda od Walesa, Tudor se našao kao nasljednik i posljednja nada Lancastera protiv obitelji York.⁶³

Kao i mnogi vođe opozicije, Henrik Tudor potražio je utočište u inozemstvu, gdje je proveo veliki dio života. Prvo je živio u Bretanji, a zatim neko vrijeme i u vojvodstvu Île-de-France.⁶⁴ Nakon neuspješne pobune 1483. godine, dio pobunjenika pridružio se Tudorima u Bretanji, gdje su na Božić iste godine u katedrali u Renu proglasili Henrika svojim kraljem. (1485. – 1509.)⁶⁵

Dana 7. kolovoza 1485. godine Tudor se iskrcao na obalu Walesa, u Milford Haven. Sa sobom je iz Francuske poveo engleske pobunjenike te francuske i škotske plaćenike, a osigurao si je podršku francuskog kralja Karla VIII. Henrik se nadao i potpori svoga strica Jaspera Tudora, ali i očuha Thomasa Stanleyja. U Walesu je prikupio neka pojačanja i zaputio se prema Engleskoj. Potpora Jaspera Tudora bila mu je osigurana, no Stanley nije nudio konkretnu podršku, već se držao na distanci. Razlog za to možda je i činjenica da je Rikard zadržao Stanleyjeva sina kao taoca. Thomasovog brata, Williama Stanleyja, kralj je već proglasio izdajnikom. Sam Rikard znao je za invaziju te se odlučio za ostajanje u Nottinghamu kako bi mogao brzo reagirati u bilo kojem smjeru. Nekoliko dana prije bitke Henrik se sastaje s obojicom Stanleyja, no oni se ponovno nisu otvoreno pridružili njegovim snagama.⁶⁶ Dana 22. kolovoza 1485. godine dolazi do odlučujuće bitke kod Boswortha. Iako bitka nije najveća u čitavom ratu, njezin ishod uvelike je odlučivao budućnost Engleske.⁶⁷ Tijek bitke nije u potpunosti jasan, no presudna je bila odluka Stanleyja koji su se pridružili Henriku. Prije nego što je Rikard uopće dovršio napada, ljudi Sir Williama preplavili su njegovu pratnju i ubili ga.⁶⁸ Legenda kaže da je Rikard u bitku ušao noseći zlatnu krunu koju je Stanley pronašao ispod grma i stavio na Henrikovu glavu. Maurois navodi kako se ova gesta vojnicima koji su joj svjedočili vjerojatno činila kao još jedna neobična epizoda dugog rata te da nisu bili svjesni da prisustvuju događaju koji je označio promjenu državnog uređenja.⁶⁹

⁶³ WAGNER, J., *Encyclopedia of the Wars of the Roses*, str. 117-119

⁶⁴ Isti, str. 117-119.

⁶⁵ HICK, M., *The Wars of the Roses*, str. 48.

⁶⁶ WAGNER, J., *Encyclopedia of the Wars of the Roses*, str. 117-119.

⁶⁷ HICK, M., *The Wars of the Roses*, str. 49.

⁶⁸ WAGNER, J., *Encyclopedia of the Wars of the Roses*, str. 33-34.

⁶⁹ MAUROIS, A., *Povijest engleske politike*, str. 202.

Rikardova smrt okončala je bitku. Tudor je odmah proglašen kraljem Henrikom VII. (1485. – 1509.), a Rikardovo tijelo je skinuto s konja i paradirano golo kroz Leicester.⁷⁰ Godine 1486. Henrik VII. ženi se Elizabetom od Yorka, kćeri Edvarda IV. Ovaj brak između nasljednika Lancastera i Yorka ujedinio je dvije zaraćene strane. To ujedinjenje simbolizira tudorska crveno-bijela ruža koja postaje simbol nove dinastije.⁷¹

Međutim, Ratovi ruža nisu u potpunosti završili pobjedom kod Boswortha. Iako Rikard nije imao nasljednike, nastavile su se bitke za svrgavanje Tudora s vlasti.⁷² U Irskoj su se odvijale nove zavjere na strani dinastije York.⁷³ Najpoznatija je ona iz 1487. godine kada je Lambert Simnel pokušao preoteti krunu. Naime, Simnel se pretvarao da je Clarenceov sin Edvard od Warwicka i da, kao nasljednik Yorka, ima pravo na prijestolje, a uživao je i potporu Margaret od Burgundije koja nije sumnjala u identitet svoga nećaka. U katedrali u Dublinu, Simnel je okrunjen kao Edvard VI., pa s potporom Nijemaca i Iraca plovi put Engleske. Iskrcao se 4. lipnja 1487. godine u Lancashireu odakle putuje za Richmond, gdje se planira sastati s pristašama prethodnog kralja Rikarda III. Samo 12 dana nakon iskrcavanja, Simnel je bio poražen kod Stokea. Nakon bitke zarobljen je i otkriven kao prevarant.⁷⁴

Drugi pretendent na prijestolje bio je Perkin Warebeck koji je tvrdio da je njegovo pravo ime Rikard Plantagenet, vojvoda od Yorka; odnosno da je mlađi sin Edvarda IV i tako legitimni kralj. Warebek se proglasio kraljem Rikardom IV, a Henrik, zabrinut da će njegov neprijatelj preuzeti kontrolu nad Irskom, šalje vojsku koja je rastjerala njegove pristaše te natjerala Warebecka na bijeg u Burgundiju. Nakon neuspješne invazije na Englesku 1495. godine, otišao je u Škotsku i oženio se Katarinom Gordon, rođakinjom kralja Jakova IV. Warebeckov drugi pokušaj ustanka također nije bio uspješan te se sam predao i završio u zatočeništvu. Godine 1499. godine suđeno mu je za izdaju te je pogubljen. Ostatak vladavine za vrijeme Henrikove vlasti bila je čvrsta i bez ozbiljnih protivnika.⁷⁵

⁷⁰ WAGNER, J., *Encyclopedia of the Wars of the Roses*, str. 33-34.

⁷¹ MAUROIS, A., *Povijest engleske politike*, str. 202.

⁷² HICK, M., *The Wars of the Roses*, str. 49.

⁷³ MARTIN, Francis Xavier, MOODY, Theodore William, *Povijest Irske*, Zagreb, 2003., str.102.

⁷⁴ HICK, M., *The Wars of the Roses*, str. 49-50.

⁷⁵ WAGNER, J., *Encyclopedia of the Wars of the Roses*, str. 117-119.

5. Henrik VII. (1485. – 1509.)

Prvi kralj iz dinastije Tudor, Henrik VII., kao jedini preživjeli nasljednik kuće Lancaster preuzeo je krunu od Rikarda III. u kolovozu 1485. godine. Njegovim dolaskom na englesko prijestolje okončava se nemirno razdoblje prožeto ratovima, a otvaraju se vrata napretku zemlje.⁷⁶

Kao kralj, Henrik je vješto upravljao unutar zemlje te poboljšao učinkovitost vladinog aparata. Preuzeo je aktivnu ulogu u nadziranju administracije i jačanju monarhijske kontrole nad plemstvom. Za vrijeme njegove vladavine ponovno su potvrđena feudalna prava Krune i njezina sudbena vlast, kao i uloga u lokalnoj upravi. Henrik VII. vladao je energično: imanja pobunjenika bila su konfiscirana, svoje ovlasti nije delegirao, a ljude je ucjenjivao kako bi ih držao pod kontrolom.⁷⁷ Kako bi spriječio nove probleme u Irskoj, tamo šalje sir Edvarda Poyninga, vojnika, administratora i plemića čija je uloga bila natjerati zemlju na poslušnost i onemogućio nove jorkističke pobune.⁷⁸

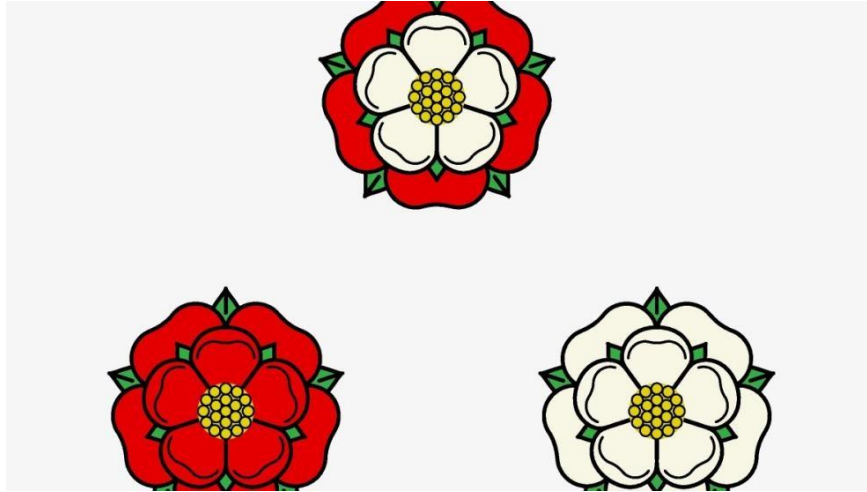
Za vrijeme Henrikove vlasti vladino financijsko stanje dramatično se popravilo te je za sobom ostavio umjereno bogatstvo i poboljšanu situaciju u području javnog reda i zakona. Cilj mu je bio izbjegavanje odlazaka iz zemlje, stoga je pazio da se ne uvuče u dugotrajne sukobe u inozemstvu. Kratki rat s Francuskom završio je 1492. godine pod zadovoljavajućim uvjetima za Englesku, a nakon toga Henrik VII. uspješno je pregovarao, omogućivši tako Engleskoj da postane važan igrač u europskoj diplomaciji.⁷⁹

⁷⁶ GOLDSTEIN I., GRGIN B., *Europa i Sredozemlje u srednjem vijeku*, str. 417.

⁷⁷ BLACK, J., *Povijest britanskih otoka*, str. 102-103.

⁷⁸ MARTIN, F. X., MOODY, T. W., *Povijest Irske*, str. 133.

⁷⁹ BLACK, J., *Povijest britanskih otoka*, str. 100.



Slika 3. Simbol dinastije Tudor kao kombinacija simbola zaraćenih kuća Lancaster i York

6. Socijalni aspekti Rata dviju ruža

Sukobi za vrijeme Ratova ruža, iako politički i vojno značajni, imali su i utjecaj na različite slojeve društva. Jedan od ključnih elemenata ovih ratova jest relativna neuključenost šireg stanovništva u ratne sukobe. Za razliku od mnogih drugih srednjovjekovnih ratova, Ratovi ruža nisu imali direktan utjecaj na svakodnevicu većine ljudi. Gradovi nisu bili pljačkani, crkve uništavane, a nije bilo ni masovnog krvoprolića među civilnim stanovništvom. Borbe su uglavnom bile ograničene na sukobe među plemstvom i njihovim neposrednim pristašama.⁸⁰

Feudalne obitelji vezivale su uz sebe plemiće doživotnom službom te tako stjecali njihovu potporu. Važno je napomenuti i da je svaki plemić imao vlastite vitezove, svećenike i pravnike koji su bili ovisni o sudbini svoga gospodara zbog čega mijenjanje strana u Ratovima ruža nije bila rijetkost.⁸¹ Takav oblik feudalizma nazivao se i „nezakonitim feudalizmom“, a razlika od tradicionalnog oblika očitovala se u tome da pratitelj gospodara nije bio vjerni vazal koji je dugovao odanost svome gospodaru, već ga je smatrao zaštitnikom koji ga je zauzvrat uzdržavao. Ovakav sustav temeljio se na plaćanju službe, a plaćenici su se koristili kao sredstvo moći i predmet nadmetanja među velikašima. Problem ovakvog sustava

⁸⁰ HICK, M., *The Wars of the Roses*, str. 66.

⁸¹ TREVELYAN, G.M., *Povijest Engleske*, str. 281.

bila je nestabilnost budući da je pratitelj mogao napustiti gospodara i prijeći k drugome, ovisno o njihovoj ratnoj sreći.⁸²

Ratovi ruža imali su utjecaj na plemićke obitelji i njihovu međusobnu dinamiku. Plemstvo je moralo birati strane, što je često kao posljedicu imalo dugotrajna neprijateljstva i rivalstva. Krhkost političkih i vojnih saveza, izdaje i promjene strana dodatno su zakomplicirali društvene odnose.⁸³ Ovaj sukob doveo je i do promjena u ulozi i percepciji kraljevske vlasti pokazavši važnost podrške plemstva za održavanje stabilnosti vlasti. Kraljevi su morali balansirati između različitih frakcija i osigurati lojalnost ključnih političkih figura kako bi održali svoju moć. Takva dinamika utjecala je na budući razvoj engleske monarhije i odnos s plemstvom.⁸⁴

U kontekstu društveno-političkog stanja u Engleskoj za vrijeme sukoba, važna je i 1430. godina kada je donesen zakon o biranju vitezova iz grofovija. Pravo na to imali su isključivo *freeholdersi*, čiji su zemljišni posjedi donosili barem 40 šilinga čistog dobitka, što bi danas bila svota od nekoliko funti. To je bilo i doba obilježeno korupcijom o čemu nam svjedoči pismo vojvotkinje od Norfolka, datirano 1455. godine, upućeno Johnu Pastonu, u kojem je utvrđeno podmićivanje članova Parlamenta da glasuju za određene pojedince.⁸⁵

Ratovi su također imali i značajan utjecaj na kulturni i intelektualni život Engleske. Hicks tako navodi da su stalni sukobi potaknuli razvoj propagande i političke retorike. Naime, plemstvo je koristilo književnost i umjetnost kako bi promoviralo svoje tvrdnje i opravdalo svoje postupke.⁸⁶ Ovo razdoblje ujedno je i vrijeme porasta političke svijesti i angažmana javnosti.⁸⁷

Ovaj sukob imao je posljedice i u gospodarstvu. Nakon Stogodišnjeg rata došlo je do demografskog pada koji je uzrokovao brži rast nadnica radnika na farmama i obrtnika u gradovima od rasta cijene roba. Došlo je do poboljšanja materijalnih uvjeta života što vidimo u svjedočanstvu sira Johna Fortescea koji navodi kako je engleski narod „najbolje nahranjen i

⁸² BRIGGS, A., *Socijalna povijest Engleske*, str. 94.

⁸³ GOLDSTEIN I., GRGIN B., *Europa i Sredozemlje u srednjem vijeku*, str. 416.

⁸⁴ HICK, M., *The Wars of the Roses*, str. 92.

⁸⁵ MAUROIS, A., *Povijest engleske politike*, str. 201.

⁸⁶ HICK, M., *The Wars of the Roses*, str. 74.

⁸⁷ Isti, str. 76.

najbolje odjeven od svih kršćanskih ili poganskih naroda“. Iako je u 15. stoljeću pao izvoz sirove vune, povećao se izvoz odjeće koji je zbog većeg profita donosio i veću zaposlenost.⁸⁸

Položaj gradova također se mijenja. Povjesničari su pisali o „bolesti gradova“ koja je pogodila gradove kojima je, unatoč razvijenosti, manjkao gradski ustroj. Neki od tih gradova su York, Coventry i Canterbury. Malen je broj onih gradova koji su rasli na važnosti, a neki stari čak su i propadali. Dvorci sve manje služe kao sredstvo za obranu od neprijatelja, a sve više postaju pokazatelj prestiža i moći. Na selima su se počela razvijati napredna seoska gospodarstva, dok su u nekim gradovima popločane ulice i izgrađene nove kuće. Lučki gradovi dobili su nova pristaništa, a posebno su napredovali London te nekolicina luka npr. Bristol.⁸⁹

Ratovi ruža, iako su bili ključni politički i vojni sukobi, imali su relativno ograničen utjecaj na širu populaciju u Engleskoj. Sukobi su se većinom odvijali među plemstvom i njihovim pristašama, dok su gradovi, crkve i civili ostali relativno netaknuti. Feudalni sustav toga vremena bio je karakteriziran nestabilnošću i promjenama lojalnosti, što je dodatno kompliciralo društvene odnose. Sukobi su također utjecali na kulturni i intelektualni život, potičući razvoj političke retorike i propagande. Gospodarski učinci uključivali su promjene u radnoj snazi i materijalnim uvjetima života. Dok su gradovi uglavnom prolazili kroz periode stagnacije ili propadanja, neka su se ruralna gospodarstva i lučki gradovi razvijali. Sve ove promjene oblikovale su društvenu i političku sliku Engleske i postavile temelje za budući razvoj.

⁸⁸ BRIGGS, A., *Socijalna povijest Engleske*, str. 96.

⁸⁹ Isti, str. 97-98.

7. „Nova monarhija“

Engleska pod obitelji York i Henrikom VII. smatra se jednom od „novih monarhija“ koje su se istovremeno pojavljivale u Europi, među kojima je i Francuska Luja XI. (1461. – 1483.), kao i Aragon pod kraljem Ferdinandom (1479. – 1516.). Međutim, nije u potpunosti jasno u kolikoj su mjeri ove monarhije bile nove, ni koliko su počivale na planskom organiziranju snažnije kraljevske vlasti, stvaranju centraliziranijeg i učinkovitijeg upravnog sustava te ograničavanju moći plemića, ili je riječ bila o obnovi kraljevske vlasti nakon razdoblja nestabilnosti i slabosti. Važno je dodati da su i neke druge zemlje poput Francuske, Aragona i Škotske također proživljavale vlastite građanske sukobe u vrijeme Ratova ruža. U svakom slučaju, proces stjecanja vlasti lokalnih grofova i krunskih službenika dovodio je do još učinkovitije društvene kontrole, a najvažnije je da je bio dugotrajan; naime, taj proces potjecao je još od Henrika II. i stabilizacije vlasti.⁹⁰

Utjecaj plemstva koje je oslabilo u ratu također oslabljeni Parlament nije mogao preuzeti na sebe. Donji dom mogao je biti slobodno izabran samo ukoliko kralj štiti predstavnike od utjecaja lokalnih feudalaca. S obzirom na to da je kralj jedini mogao povezati feudalnu vlast s onom parlamentarnom, i da su plemstvo i Parlament izgubili na moći, monarhija se nametnula kao glavna snaga.⁹¹ Važno je napomenuti i kako je monarhija Tudora počivala na činjenici da je buržoazija (trgovačka klasa u gradu i progresivno niže plemstvo na selima) bila dovoljno jaka da održi na vlasti svakoga tko joj je mogao obećati bogaćenje, no naposljetku nedovoljno jaka kako bi preuzela izravnu političku vlast.⁹² Unatoč svemu, Tudorima je ipak bilo potrebno i plemstvo i Parlament. Henrik VII. i njegovi nasljednici zadržali su stare institucije poput Parlamenta, Kraljevog vijeća i mirovnih sudaca, ali tako da su oni sada sredstvo kraljeve vlasti, a ne brana državne djelotvornosti.⁹³

⁹⁰ BLACK, J., *Povijest britanskih otoka*, str. 104.

⁹¹ MAUROIS, A., *Povijest engleske politike*, str. 214-215.

⁹² MORTON, A. L., *Istorija Engleske*, str. 113.

⁹³ TREVELYAN, G.M., *Povijest Engleske*, str. 295.

8. Zaključak

Ratovi ruža, kao i Stogodišnji rat koji im je prethodio, obilježili su povijest Engleske u 15. stoljeću. Rat između kuća Lancaster i York, simboliziran njihovim heraldičkim ružama, nije bio samo borba za krunu, već i sukob čije su posljedice bile dalekosežne te su oblikovale budućnost zemlje. Dolazak obitelji Tudor na vlast i brak Henrika VII. s Elizabetom od Yorka simbolizirali su ujedinjenje dviju sukobljenih strana. Taj čin označio je kraj građanskog rata te početak dugotrajnog perioda mira i stabilnosti. Rat ruža je bio simbol borbe za moć i prevlast, ali i početak kraja feudalnog sustava.

Dinastija Tudor donijela je novu eru u engleskoj povijesti. Henrik VII. je uspio stabilizirati englesku monarhiju, smanjiti moć plemstva i uspostaviti snažnu centraliziranu vlast. Njegove mjere za jačanje kraljevske blagajne i reforma pravosudnog sustava postavile su temelje za budući rast i prosperitet. Ratni sukobi najviše su pogodili glavne aktere istih, kao i njihove rođake te pristaše koji su ginuli u bitkama i čija je imovina bivala konfiscirana prilikom poraza. Neutralni širi društveni slojevi ratna razaranja nisu uvelike osjećali u svojoj svakodnevnici. Štoviše, materijalni uvjeti života su se poboljšali, nadnice su rasle, a došlo je i do razvoja manufakture i brodarstva.

U konačnici, Ratovi ruža bili su više od običnog niza sukoba između dvije dinastije. Oni predstavljaju prekretnicu u engleskoj povijesti, koja je oblikovao budućnost te zemlje na više razina. Završetak sukoba i uspon dinastije Tudor označili su početak novog doba, čime je Engleska krenula putem koji će je dovesti do njezinog vrhunca kao jedne od najmoćnijih i najutjecajnijih svjetskih imperija. Stabilnost na prijestolju te stvaranje nove monarhije pomoglo je zemlji da prevlada podjele i sukobe, i postavilo temelje za budući mir i napredak.

9. Literatura

1. BLACK, Jeremy, *Povijest britanskih otoka*, Zagreb, 2004.
2. BRIGGS, Asa, *Socijalna povijest Engleske*, Zagreb, 2003.
3. GOLDSTEIN Ivo, GRGIN Borislav, *Europa i Sredozemlje u srednjem vijeku*, Zagreb, 2006.
4. HICK, Michael, *The Wars of the Roses*, Osprey 2003.
5. MARTIN, Francis Xavier, MOODY, Theodore William, *Povijest Irske*, Zagreb, 2003.
6. MAUROIS, Andre, *Povijest engleske politike*, Zagreb, 2007.
7. MORTON, A. L., *Istorija Engleske*, Sarajevo, 1955.
8. PENDRILL, Collin, *The Wars of the Roses and Henry VII: England 1459 - c.1515*, Heinmann 2004.
9. TREVELYAN, George M., *Povijest Engleske*, Zagreb, 1956.
10. WAGNER, John, *Encyclopedia of the Wars of the Roses*, Abc-Clio, 2001.
11. Ross, C. (2024, March 12). Henry V. Encyclopedia Britannica. (<https://www.britannica.com/biography/Henry-V-king-of-England>, pristup 29.06.2024.
12. Britannica, T. Editors of Encyclopaedia (2024, June 7). Flanders. Encyclopedia Britannica. <https://www.britannica.com/place/Flanders-medieval-principality-and-historical-region-Europe>, pristup 15. 08. 2024.
13. Britannica, T. Editors of Encyclopaedia (2024, June 17). house of Plantagenet. Encyclopedia Britannica. <https://www.britannica.com/topic/house-of-Plantagenet>, pristup 14.08.2024.

Sažetak

Ratovi ruža, dinastički sukobi koji su trajali 30 godina, smatraju se jednim od ključnih događaja u engleskoj povijesti. Nakon iscrpnog Stogodišnjeg rata za francusko prijestolje, u Engleskoj je došlo do unutarnjih sukoba. Borba za englesko prijestolje karakteristična je po brojnim bitkama, političkim intrigama i preokretima te je rezultirala značajnim promjenama u monarhiji. Smrt kralja Edvarda III. ostavila je neriješeno pitanje legitimnog nasljednika engleske krune na koju su pravo polagali pripadnici dinastije Lancaster i York. Sam naziv rata potječe od simbola suparničkih strana, odnosno bijele ruže koja se nalazila na grbu obitelji York i crvene ruže koja predstavlja obitelj Lancaster čiji je predstavnik Henrik IV. došao na prijestolje nakon Edvarda III. Uvodno razdoblje Ratova ruža obilježeno je neučinkovitim vladavinom Henrika VI., koji, za razliku od svojih prethodnika, nije bio sposoban upravljati kraljevstvom što je izazvalo nezadovoljstvo među plemstvom te time otvorilo vrata dinastičkim sukobima. Iduća desetljeća bila su prožeta nizom važnih bitaka i promjenama vlasti. Bitka kod Towtona 1461. godine bila je jedna od najkrvavijih bitaka građanskog rata, a u njoj je pripadnik dinastije York izvojevao pobjedu i zasjeo na tron kao Edvard IV. Sukobi su se nastavili sve do 1485. godine, kada je Henrik Tudor porazio Rikarda III. u bitci kod Boswortha. Dolazak Henrika VII. na vlast označio je kraj sukoba i početak nove monarhije pod dinastijom Tudor. Njegov brak s Elizabetom od Yorka ujedinio je dvije zaraćene strane i tako donio stabilnost i mir zemlji.

Ključne riječi: Rat dviju ruža, York, Lancaster, Tudor

The Wars of the Roses

Abstract

The Wars of the Roses, a series of dynastic conflicts lasting 30 years, are considered one of the key events in English history. After the exhausting Hundred Years' War for the French throne, internal conflicts arose in England. The fight for the English throne was characterized by numerous battles, political intrigues, and reversals, resulting in significant changes in the monarchy. The death of King Edward III left the question of the legitimate heir to the English crown unresolved, with claims from the houses of Lancaster and York. The name of the war itself originates from the symbols of the rival sides: the white rose of the House of York and the red rose representing the House of Lancaster, whose representative, Henry IV, came to the throne after Edward III. The initial period of the Wars of the Roses was marked by the ineffective reign of Henry VI, who, unlike his predecessors, was unable to govern the kingdom, causing dissatisfaction among the nobility and paving the way for dynastic conflicts. The following decades were filled with numerous significant battles and changes on the throne. The Battle of Towton in 1461 was one of the bloodiest battles of the civil war, where a member of the House of York achieved victory and ascended the throne as Edward IV. The conflicts continued until 1485, when Henry Tudor defeated Richard III at the Battle of Bosworth. Henry VII's accession to the throne marked the end of the conflict and the beginning of a new monarchy under the Tudor dynasty. His marriage to Elizabeth of York united the two warring sides, bringing stability and peace to the country.

Keywords: the Wars of the Roses, York, Lancaster, Tudor

Prilozi

Slika 1. Tabla potomaka Edvarda III., preuzeto s [Wars of the Roses: Family Trees – The History of England](#) (09.07.2024.)

Slika 2. Karta bitaka, preuzeto s <https://thecheerfulbookworm.wordpress.com/2015/11/02/the-wars-of-the-roses/> (09.07.2024.)

Slika 3. Simbol dinastije Tudor kao kombinacija simbola zaraćenih kuća Lancaster i York, preuzeto s <https://www.history.com/news/9-things-you-should-know-about-the-wars-of-the-roses> (09.07.2024.)

Obrazac A.Č.

SVEUČILIŠTE U SPLITU
FILOZOFSKI FAKULTET

IZJAVA O AKADEMSKOJ ČESTITOSTI

kojom ja Ana Lisica, kao pristupnik/pristupnica za stjecanje zvanja sveučilišnog/e prvostupnika/ce povijesti i engleskog jezika i književnosti, izjavljujem da je ovaj završni rad rezultat isključivo mogega vlastitoga rada, da se temelji na mojim istraživanjima i oslanja na objavljenu literaturu kao što to pokazuju korištene bilješke i bibliografija. Izjavljujem da niti jedan dio završnog rada nije napisan na nedopušten način, odnosno da nije prepisan iz necitiranoga rada, pa tako ne krši ničija autorska prava. Također izjavljujem da nijedan dio ovoga završnog rada nije iskorišten za koji drugi rad pri bilo kojoj drugoj visokoškolskoj, znanstvenoj ili radnoj ustanovi.

Split, 27. 9. 2024.

Potpis 

Izjava o pohrani i objavi ocjenskog rada
(završnog/diplomskog/specijalističkog/doktorskog rada - podcrtajte odgovarajuće)

Student/ica: Ana Lisica

Naslov rada: Ratovi dviju ruža

Znanstveno područje i polje: Humanističke znanosti, povijest

Vrsta rada: Završni rad

Mentor/ica rada (ime i prezime, akad. stupanj i zvanje):
izv. prof. dr. sc. Tonija Andrić

Komentor/ica rada (ime i prezime, akad. stupanj i zvanje):

Članovi povjerenstva (ime i prezime, akad. stupanj i zvanje):

prof. dr. sc. Josip Vrandečić

doc. dr. sc. Nikša Varezić

izv. prof. dr. sc. Tonija Andrić

Ovom izjavom potvrđujem da sam autor/autorica predanog ocjenskog rada (završnog/diplomskog/specijalističkog/doktorskog rada - zaokružite odgovarajuće) i da sadržaj njegove elektroničke inačice u potpunosti odgovara sadržaju obranjenog i nakon obrane uređenog rada.

Kao autor izjavljujem da se slažem da se moj ocjenski rad, bez naknade, trajno javno objavi u otvorenom pristupu u Digitalnom repozitoriju Filozofskoga fakulteta Sveučilišta u Splitu i repozitoriju Nacionalne i sveučilišne knjižnice u Zagrebu (u skladu s odredbama Zakona o visokom obrazovanju i znanstvenoj djelatnosti (NN br. 119/22).

Split, 27. 9. 2024.

Potpis studenta/studentice: 

Napomena:

U slučaju potrebe ograničavanja pristupa ocjenskom radu sukladno odredbama Zakona o autorskom pravu i srodnim pravima (111/21), podnosi se obrazloženi zahtjev dekanici Filozofskog fakulteta u Splitu.